

Toinen kansainvälinen siirtolaisuuden tarkastelukonferenssi (IMRF, International Migration Review Forum), 5.-8.5.2026, New York; turvallista, järjestäytyntä ja sääntöjenmukaista siirtolaisuutta koskevan globaalin kompaktin (GCM, Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration) seuranta; valtuuskunnan asettaminen

Globaalin siirtolaisuuskompaktin toimeenpanon seuranta kulminoituu neljän vuoden välein järjestettävään seurantakonferenssiin (International Migration Review Forum). Tätä edeltää alueelliset tarkastelut kahta vuotta aiemmin ja YKn pääsihteerin raportti siirtolaisuuskysymyksistä. Toinen IMRF järjestetään 5.-8.5.2026 New Yorkissa.

1. Kansainvälisen siirtolaisuuskonferenssin (IMRF) taustaa

Syksyllä 2016 YK:n yleiskokouksen yhteydessä siirtolaisuutta ja pakolaisia käsittelevässä huippukokouksessa hyväksyttiin New Yorkin julistus (New York Declaration), jossa päätettiin aloittaa hallitustenvälinen neuvotteluprosessi turvallisesta, järjestäytyneestä ja sääntöjenmukaisesta globaalista siirtolaisuudesta (Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration).

Hallitustenväliset neuvottelut globaalista siirtolaisuuskompaktista saatettiin päätökseen New Yorkissa 13.7.2018. Loppuasiakirja hyväksyttiin poliittisesti korkean tason hallitustenvälisessä konferenssissa Marokon Marrakeshissa 10. - 11.12.2018 (High-Level Intergovernmental Conference to Adopt the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration), jossa Suomea edusti sisäministeri Mykkänen, ja sen jälkeen YK:n yleiskokouksessa 19.12.2018. Ensimmäinen IMRF järjestettiin 17.-20.5.2022 New Yorkissa.

Asiakirjan 23 tavoitetta kattavat koko siirtolaisuussyklin lähtösyistä palautuksiin. Tavoitteet koskevat muun muassa tiedonvälityksen edistämistä, siirtolaisten tunnistautumista, ihmiskaupan ja -salakuljetuksen estämistä, rajavalvontaa, kotouttamista ja peruspalveluita (ml. terveydenhuolto), sosiaaliturvaoikeuksia, siirtotyöläisten vahvuuksien tunnustamista sekä palautuksia. Jäsenmaiden lisäksi yhteiskuntien eri toimijat, kuten kansalaisjärjestöt, yritykset, tiedemaailma ja työmarkkinajärjestöt, sekä YK:n eri organisaatiot ovat mukana. Asiakirjassa huomioidaan ilmastonmuutoksen ja luonnonkatastrofien vaikutukset muuttoliikkeeseen ilman, että luodaan uutta kansainväliseen suojelun oikeuttavaa kategoriaa.

Siirtolaisuuskompakti ei ole jäsenmaita oikeudellisesti sitova asiakirja. Kyseessä ei ole kansainvälinen sopimus vaan poliittinen asiakirja. Se ei vaikuta kansalliseen suvereniteettiin, vaan kukin jäsenmaa päättää itse mahdollisista toimistaan.

Globaalin siirtolaisuuskompaktin toimeenpanon seuranta tehdään paikallisella, kansallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla. Tähän liittyen kompaktissa sovittiin neljän vuoden välein järjestettävästä seurantakonferenssista (International Migration Review Forum), jonka modaliteeteista sovittiin 2019. Tätä edeltää alueelliset tarkastelut kahta vuotta aiemmin ja YKn pääsihteerin raportti siirtolaisuuskysymyksistä. Toinen IMRF järjestetään 5.-8.5.2026 New Yorkissa. Järjestelyiden päävastuu on kansainvälisellä siirtolaisuusjärjestöllä (IOM) ja sen koordinoimalla YK:n siirtolaisuusverkostolla (UN Network on Migration).

Suomi laati kevätkaudella 2022 vapaaehtoisen seurantaraportin ministeriöiden välisenä yhteistyönä ulkoministeriön ja sisäministeriön johdolla. Suomi laati toisen vapaaehtoisen seurantaraportin kevätkaudella 2026. Tämän johdosta järjestettiin yksi (virtuaali)kokous 9.3. virkamieskokoonpanossa, minkä lisäksi kokoonnuttiin kerran 25.3., niin että myös sidosryhmät olivat laajasti kutsuttuina ja saattoivat kommentoida raporttiluonnosta.

2. Konferenssin sisältö

Konferenssissa on tarkoitus käsitellä siirtolaisuuden ja muuttoliikkeen kehitystä siirtolaisuuskompaktin 23:n tavoitteen kautta. Kokousviikon tiistai ja keskiviikko (5.-6.5.) on varattu neljälle pyöreän pöydän keskustelulle, jossa kussakin käsitellään noin neljännes tavoitteista modaaliteeteistä sovittu mukaisesti. Tavoitteena on jakaa parhaita käytäntöjä ja pohtia miten eri osa-alueilla voitaisiin edetä. Tämä osuus päättyy poliittiseen vuoropuheluun, jossa raportoidaan käyty keskustelut.

Torstaina ja perjantaina (7.-8.5.) on vuorossa varsinainen seurantakonferenssi, jonka avaa YK:n pääsihteeri. Jäsenmailla on mahdollisuus käyttää puheenvuoroa ja konferenssin päätöksen yhteydessä on tarkoitus hyväksyä poliittinen julistus. Suomi on tiiviisti mukana julistuksen valmisteluissa New Yorkissa.

Konferenssipäiviä ennen järjestetään sidosryhmäpäivä 4.5. laajemman osallistumisen mahdollistamiseksi. Konferenssin aikana järjestetään myös eri toimijoiden toimesta avoimia sivutapahtumia.

Suomi pitää hyvänä kompaktin tavoitetta parantaa muuttoliikkeiden kokonaisvaltaista hallintaa, joka turvaa siirtolaisten ihmisoikeuksien toteutumista muuttoliikkeen kaikissa vaiheissa. Suomen kannalta on tärkeää, että asiakirja kattaa kaikki siirtolaisuuden elementit, kuten esimerkiksi pakkomuuton perimmäisiin syihin vaikuttamisen, toimet siirtolaisuuden turvallisuuden ja ihmisarvoisen kohtelun edistämiseksi, toimet ihmiskaupan estämiseksi ja sen uhrien avustamiseksi, toimenpiteet ihmissalakuljetuksen estämiseksi, syrjinnän, rasmin ja viharikosten estämisen, paluut ja palautukset sekä uudelleenkotouttamisen. On myös tärkeää, että kompaktissa huomioidaan siirtolaisuuteen mahdollisesti liittyviä haavoittuvuuksia ja erityisesti lasten asema, sekä ikään, sukupuoleen ja vammaisuuteen liittyvät riskit ja tarpeet. Suomi tukee vahvaa yhteyttä kestävästä kehityksestä koskevan toimintaohjelman (Agenda 2030) ja siirtolaisuuskompaktin seurannan välillä.

3. Suomen valtuuskunta

Tarkoituksena on, että valtioneuvoston asettaisi konferenssiin valtuuskunnan, jonka puheenjohtajaksi nimettäisiin poliittinen valtiosihteeri Pasi Rajalan ulkoministeriöstä. Valtuuskunnan varapuheenjohtajaksi nimettäisiin pysyvä edustaja Elina Kalkku Suomen YK-edustustosta.

Valtuuskunnan muiksi jäseniksi nimettäisiin ulkoasiainneuvos Tuula Svinhufvud ulkoministeriöstä sekä lähetystöneuvos Hannele Tikkanen Suomen YK-edustustosta.

4. Toimivalta

Valtioneuvoston ohjesäännön 3 §:n 7 kohdan mukaan valtioneuvoston yleisistunto käsittelee ja ratkaisee valtuuskunnan asettamisen kansainvälistä kokousta varten, kun asia koskee useampaa kuin yhtä ministeriötä eikä asia kuulu tasavallan presidentin ratkaistavaksi. Vaikka

valtuuskunnassa on mukana vain ulkoasiainhallinnon virkamiehiä, kokouksessa käsiteltävät asiat kuuluvat usean ministeriön (sisäministeriön, ulkoministeriön, oikeusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön) toimialaan, ja näin ollen valtuuskunta tulee asettaa valtioneuvoston yleisistunnossa. Kokousten merkittävyys ja odotettavat lopputulokset eivät ole luonteeltaan sellaisia, että valtuuskunnan asettaminen edellyttäisi tasavallan presidentin päätöstä. Edellä esitetyn johdosta esitetään, että valtioneuvosto asettaa Suomen valtuuskunnan toiseen kansainväliseen siirtolaisuuden tarkastelukonferenssiin.